

Cuprins

Cuvânt înainte	5
--------------------------	---

I

ARDELENISME

1. Transilvania în politica României: de la Burebista la Iohannis (cu escală pe aeroportul „Avram Iancu”)	11
2. Românii și maghiarii: un cuplu de coșmar?	21
3. Regionalism, centralism și naționalism în fotbalul românesc	33

II

NOI ȘI LUMEA DE ASTĂZI

1. Din istoria pribegieilor românești	45
2. Ziduri internaționale postmoderne: între globalizare și fragmentare	53
3. Prieteni și dușmani la fruntariile României	60
4. Propaganda rusească la români: de la Dimitrie Cantemir la Ion Iliescu	67
5. Terorismul Islamist, legislația „Big Brother” și negativismul românesc	79
6. De zece ani în Europa: incredibila istorie a Remainiei	91
7. La muncă!	99

III

SOCIEDATEA

1. Familia românească, între <i>Nunta Zamfirei</i> și <i>Leana & Costel</i>	111
2. Satul românesc: prea puțin sau prea mult?	123
3. De două mii de ani: poporul român în căutarea fericirii	137

4. Credință și incredere	147
5. Revoluția noastră cea de toate zilele: sărbători și eroi	155
6. Istoria, genealogia și geopolitica lui Moș Crăciun.	163

IV

CULTURA

1. România altfel, la fel sau falafel: între universalismul iluminist, <i>Völkerpsychologie</i> și psihologia transculturală	175
2. Carte frumoasă, cînste cui te-a scris!	183
3. O incursiune în istoria ideilor românești	193
4. Școala românească și reformele ei minunate	201
5. Istoria noastră dragă, cea infailibilă și relativă!	210

V

POLITICA

1. Alegerile și democrația: un mit enervant al vremurilor noastre?	221
2. Frauda electorală la români: ieri și astăzi	230
3. Cenzura și delațiunea, în comunism și în zilele noastre	239
4. Modele ale naționalismului românesc: de la naționalismul pinguin la naționalismul <i>zombie</i>	247
5. Istoria și actualitatea monarhiei	259

Sorin Mitu

De la Burebista
la Iohannis

Istorii, analize, satire

POLIRO
2017

Familia românească, între *Nunta Zamfirei* și *Leana & Costel*

Familia reprezintă un subiect major de dezbatere în ziua de astăzi. Cei mai importanți purtători de mesaje pe această temă sunt sociologii, demografi, psihologii, politicienii, jurnaliștii și reprezentanții Bisericii. În fine, dar nu în ultimul rând, trebuie amintiți și cetățenii obișnuiți, care își expun de asemenea opiniile în spațiul public, prin intermediul postărilor online ori al manifestațiilor de stradă. Discuțiile despre familie au și o mare relevanță ideologică. În funcție de pozițiile exprimate pe marginea acestor probleme, putem să recunoaștem, fără greș, un liberal sau un conservator, un naționalist sau o feministă, un militant pentru drepturile minorităților sexuale sau un fundamentalist religios. Istoricii s-au ocupat și ei, dintotdeauna, de istoria familiei. Și – în mod poate dezamăgitor pentru cei care caută adevărul unic și definitiv în materie – istoria ne arată că familia a îmbrăcat forme dintre cele mai diferite de-a lungul vremii.

Familia tradițională: ieri (și astăzi?)

Încercând să vedem ce a însemnat familia în societatea românească tradițională, pe parcursul a sute și mii de ani, observăm că ea a constituit, în egală măsură, o legătură de sânge, o însoțire contractuală și o comuniune rituală, care a reunit un număr variabil de membri, structurați pe criterii de gen și de vîrstă. Dacă privim lucrurile dintr-o perspectivă

materialistă și funcționalistă, este limpede că înfățișarea familiilor a fost modelată de necesități economice și sociale. La români (și, desigur, nu numai la ei) familia s-a confundat cu casa și gospodăria, reprezentând cadrul existențial ideal, singurul în interiorul căruia țărăncii puteau să-și organizeze viața, să-și procure cele necesare traiului și să-și crească pruncii. Numai în acest fel se putea transmite mai departe patrimoniul material și simbolic fără care nu ar fi fost posibilă supraviețuirea, nici cea colectivă, nici a fiecărui în parte.

Din acest motiv, familia, chiar dacă practic era centrată pe părinți și copii, nu cuprindea, la modul simbolic, o singură generație, ci întreg ansamblul generațiilor succesive, în mod obligatoriu întrepătrunse, care reunea întreaga spătă, între-gul neam, în jurul aceleiași moșteniri și al aceluiași ceaun cu mămăligă. În cimitirele săpate, în timpuri mai îndepăr-tate, în fundul grădinii, viii pășeau literalmente pe urmele morților, frământând în devălmășie brazdele pe care fiecare plugar învăța de la părintele său cum să le întoarcă și să le însămânțeze.

Fără îndoială că teoriile contemporane despre familie, de factură feministă, au dreptate atunci când atrag atenția asupra împrejurării că acest peisaj familial patriarhal, avându-și originea în neolicic, a generat relații sociale de domi-nație, care au dus la impunerea autorității bărbatului asupra femeii și copiilor, asupra „casei” sale (de aceea cuvântul „familie” derivă din latinescul *famulus* – servitor, sclav). Numai că, înainte de a arunca anatema indignării noastre postmoderne asupra respectivelor raporturi de putere, istor-iții nu pot să uite că ele au fost necesare, ba chiar indispen-sabile pentru societatea vremii. Țiganul merge întotdeauna tanțos în fața muierii (obicei pe care l-a moștenit, de altfel, și bărbatul care intră astăzi în restaurant, protector și curte-nitor, înaintea partenerei), iar piranda se târăște după el cu puradeii în brațe. Dar dacă nu ar face acest lucru el ar fi incapabil să-i protejeze pe ai săi de felurile pericole sau chiar de un posibil rival care ar amenința stabilitatea și siguranța întregii familiii. Cât despre arabul beduin, acesta, ca să știe o treabă, își infășura nevasta într-un văl din cap

până în picioare, cu aceeași intenție de a o pune la adăpost de arșița soarelui, dar și de privirile indiscrete ale unui răuvoitor sau chiar răpitor, care se putea iți oricând dintre dune.

Bun, am putea spune, să zicem că respectivii noștri antecesorii, plugari, lingurari sau cămilari, aveau anumite motive să se comporte ca niște tirani geloși și posesivi, date fiind circumstanțele evocate și vitregia vremurilor. Dar astăzi nu ar fi cazul ca lucrurile să se schimbe, ținând cont că împrejurările care au dat naștere cândva familiei tradiționale au dispărut aproape în totalitate? Poate că familia însăși ar merita să dispară, cel puțin în formele ei consacrate.

Problema este că familia, aşa cum a fost ea fasonată de istorie, ca și comportamentele, atitudinile și sentimentele care i-au fost asociate au devenit cu timpul niște valori cardinale ale civilizației umane, întipărindu-se în universul cultural care ne definește. Este foarte greu să renunțăm la ele. Și oare este bine? E limpede că numeroase aspecte, mai mult sau mai puțin barbare, care țin de etosul familiei patriarhale, cum ar fi violența conjugală, mutilarea genitală sau inegalitatea salarială, trebuie combătute și înlăturate. Dar obiceiurile care îi fac pe bărbați să protejeze femeile, să le aducă flori, să le invite la dans și să achite ei consumația – practici desuete, care amintesc, fără îndoială, de timpurile negre ale hegemoniei masculine – ar trebui aruncate și ele în uitare? Eventual, am putea să facem totul pe din două, în spiritul unei egalități absolute, și să medităm dacă nu cumva e discriminator să ne limităm gesturile de curtoazie la reprezentanții sau reprezentantele sexului opus...

Cele trei modele interpretative ale familiei românești

În cultura română s-au conturat trei mari modele interpretative, prin intermediul cărora familia românească tradițională a fost descrisă și evaluată. Le voi numi, în mod

convențional: *modelul sămănătorist*, *modelul etnografic* și *modelul critic*.

În *viziunea sămănătoristă*, propagată de Nicolae Iorga prin scriurile sale istorice sau de George Coșbuc în literatură, familia tradițională românească a fost idilizată și idealizată. Femeile erau harnice și frumoase, bărbații curajoși și devotați, numeroși copii, cuviincioși și sărguincioși, le umpleau bătătura, în timp ce bunici întelegeau cu barba colilie le transmitteau cele mai frumoase învățături morale și îi țineau strâns uniți în jurul valorilor colectivității. Oricât ar părea de desuetă și de „datată” această perspectivă venerabilă, ea a rămas în continuare influentă. Când purtătorii mesajelor conservatoare de astăzi vorbesc despre necesitatea cultivării „valorilor familiei”, ei pleacă de la presupoziția sămănătoristă potrivit căreia familia românească a fost din totdeauna minunată, transmițându-ne cele mai prețioase virtuți morale ale neamului românesc. În consecință, ea trebuie păstrată, apărată și dusă mai departe. Deși perspectiva sămănătoristă face apel la vremurile de altădată (de fapt, la un timp mitic, exemplar), în realitate ea este profund anistorică, deoarece referința sa este un trecut imaginär, utopic.

La prima vedere, *viziunea etnografică* este mult mai obiectivă, în raport cu fantezia sămănătoristă. Dar, deși are la bază observații efectuate cu instrumente științifice, și ea este marcată de entuziasmul mai mult sau mai puțin disimulat al unor observatori moderni și citadini, frapați de autenticitatea și bogăția axiologică ale unui univers cultural atât de diferit în raport cu cel contemporan. Etnografi sunt impresionați de valorile solidariste ale comunității tradiționale, de suprașaturarea realității sociale cu semnificații spirituale, specifică mentalității populare, toate acestea contrapuse individualismului meschin, mărginit și materialist al civilizației actuale.

Desigur, spre deosebire de sămănătoriști, „etnografi” mai profesioniști nu au naivitatea să credă că acest univers tradițional ar putea fi perpetuat în lumea modernă. Dar și ei se străduiesc să nu îl lase pradă uitării și să îl pună în lumină, cu ajutorul descrierilor științifice, contribuind la întreținerea cultului dedicat valorilor trecutului și oferind

în acest fel muniție din belșug, chiar și în mod involuntar, abordărilor conservatoare. În mod neașteptat, istoricii care studiază familia sunt mai puțin predispuși la asemenea instrumentalizări ideologice, deoarece pentru ei familiile de altădată nu sunt decât niște manifestări destul de ciudate ale unui timp care s-a stins demult, definitiv, în timp ce realitățile abordate de etnografi sunt încă vii, chiar dacă se află pe cale de dispariție, ceea ce le face cu atât mai dramatice și spectaculoase.

Acum o sută și mai bine de ani, pe vremea sămănătoriștilor conservatori, *modelul critic* de percepere și de interpretare a familiei românești era promovat de adversarii lor ideologici, poporanii, apropiati politic de liberali și de socialisti (nimic foarte nou sub soare, în orizontul dezbatерilor ideologice moderne!). Pentru aceștia, familiile țărănești din România erau minate de sărăcie, înapoiere și subdezvoltare, tare care provoca disfuncții grave și pe plan moral, ba chiar sub raport biologic-rasial. Subalimentația, alcoolismul, bolile venețice, violența domestică, educația precară, abuzarea și neglijarea copiilor, care mișunau de data aceasta flămânzi, murdari și desculți prin curțile neîngrijite ale țăranilor, erau elementele principale care alcătuiau imaginea zugrăvită în paginile presei socialiste, dar și în rapoartele medicilor de plasă.

Nu se poate spune că această viziune în tonuri sumbre nu ar fi influențat și ea, pe termen lung, felul în care românii percep familia tradițională. La nivelul culturii de masă, ea se manifestă astăzi inclusiv în forme demitizante, ca replică parodică la adresa perspectivei sămănătoriste. În serialul de televiziune *Leana și Costel*, cu o audiență de milioane de spectatori, protagonista „feminină” a familiei tradiționale țărănești este urâtă, proastă, alcoolică și de moravuri mai mult decât indoiește, bărbatul (firește, mult mai deștept) o altoiește la fiecare pas, iar copiii sunt tembeli și degenerați.

Desigur, acest tip de abordare în răspăr a valorilor familiei tradiționale, care face deliciul telespectatorilor saturati de clișee, nu este specific doar culturii de masă autohtone. Prototipul american al menajului întruchipat de „Vacanța Mare” este, fără îndoială, *Familia Bundy (Married... with*

Children), sitcom de la începutul anilor 1990 construit pe o schemă similară, care implică o ironie devastatoare la adresa stereotipiilor vehiculate de ideologiile corecte din punct de vedere politic. Sub masca abilă a parodiei (care permite rostirea unor adevăruri incomode), Al Bundy și Costel sunt portretizați ca doi exponenți până la urmă simpatici ai familiei tradiționale, doi patriarhi misogyni care țin sub control excesele și derapajele infantile și feminine. Într-o manieră tipică pentru relativismul postmodern, asistăm la un joc derutant al semnificațiilor, prin intermediul căruia valorile și clișeele atașate familiei românești sau americane sunt în mod simultan persiflate și demitizate, dar în același timp cauționate și perpetuate, ca o reacție subversivă la intoleranța moralizatoare a discursurilor ideologice hegemonice.

Dar care dintre cele trei modele interpretative evocate mai sus este cel corect? – ar putea întreba cititorii iubitori de certitudini. Răspunsul este că toate trei surprind, în mod expresiv, căte o fațetă a familiei românești, de astăzi și de odinioară. Ele nu sunt contradictorii, ci complementare.

De la nepotismul autohton la familiile politice internaționale

În timp, importanța deosebită acordată familiei în mentalitatea autohtonă a avut efecte paradoxale. De exemplu, pentru fiecare individ din societatea de altădată era vital să aibă cât mai multe neamuri, care erau obligate de legile morale ale familiei tradiționale să se ajute între ele, în mod necondiționat. La orice ospăt, botez, nuntă sau înmormântare trebuiau să fie prezente toate rubedeniile, ca o garanție a solidarității care reunea familia extinsă în toate împrejurările.

Această increngătură de legături familiale va intra în coliziune cu principiile de funcționare ale lumii moderne, care interzic ca solidaritățile de familie, rezervate de acum înainte doar sferei private, să mai interfereze cu raporturile